

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra politologie a evropských studií

Ondřej Moudrý

**Vývoj francouzské extrémní pravice od počátku 20. století po
současnost**

Bakalářská práce

Vedoucí bakalářské práce: Doc. Mgr. Jiří Lach, M. A., PhD.

Olomouc 2009

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval samostatně na základě uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 23. března 2009

X

Ondřej Moudrý

Obsah

Obsah.....	3
Úvod	4
1. Od počátku století po pád Francie v roce 1940	8
1.1 Vznik a posilování pravicových hnutí a lig jako fenomén doby	8
1.2 Ideové proudy v rámci celého směru a jejich možná polarizace.....	12
1.3 Politické úspěchy a reálný politický vliv.....	15
2. Léta okupace a vichistický stát 1940-1944	18
2. 1 Hlavní události období, oficiální politika a její hlavní představitelé	18
2. 2 Hlavní ideové proudy ve Vichy a jejich vzájemná polarizace	22
3. Období od vzniku IV. republiky po přelom 60. a 70. let	26
3. 1 Hlavní politické události důležité pro formování nových extrémně pravicových proudů	26
3. 2 Formování nových hnutí a jejich politický vliv	28
3. 3 Ideové ukotvení nových hnutí a případné vzájemné rozpory	31
4. Vývoj od 70. let po současnost.....	33
4. 1 Vznik nových hnutí a stran a jejich politický vliv	33
4. 2 Hlavní témata a ideové zaměření	36
Závěr	38
Anotace.....	40
Prameny a literatura.....	41
Prameny.....	41
Literatura.....	41
Příloha.....	46
Abstrakt.....	48

Úvod

Extrémní pravice tvoří již od dob francouzské revoluce nedílnou součást francouzského politického spektra. Během svého vývoje prošla celou řadou období, ve kterých se projevovala různým způsobem a prosazovala různé politické cíle a ideje. Cílem celé práce je prozkoumat vztah mezi reálným politickým vlivem a jednotností či roztříštěností celého extrémně pravicového směru. Výzkum tohoto vztahu a výzkum vývoje extrémně pravicového směru politického myšlení ve dvacátém století je hlavním tématem této práce. Současná podoba, ale také historická východiska jsou klíčová pro určení podoby extrémní pravice a také její pozice v dnešní francouzské společnosti a mohou sloužit jako teoretické východisko pro možné určení jejího budoucího vývoje.

Časové vymezení práce je dáno prostorem dvacátého století, kdy je zkoumáno období od vzniku Action française až po poslední prezidentské volby v roce 2007. Celý časový úsek více než sta let není pochopitelně možné posuzovat jako jeden celek, a tak se práce člení na čtyři kapitoly, které reflektují nejdůležitější milníky ve vývoji Francie a francouzské společnosti, které měly mimo jiné zásadní vliv také na podobu extrémně pravicových hnutí a stran. První kapitola je zaměřená na období od počátku století až po pád Francie v roce 1940. Druhá kapitola zkoumá nejkratší časový úsek, a to právě ony čtyři roky, které jsou ovšem z hlediska výzkumu extrémní pravice klíčové, tedy léta 1940-1944. Třetí kapitola reflektuje dobu poválečnou až do přelomu 60. a 70. let, která byla ve znamení největšího úpadku extrémní pravice. Čtvrtá a poslední kapitola hodnotí období od počátku 70. let, kdy vznikla Front national, která je nedílnou součástí nejenom extrémní pravice, ale vůbec celého politického spektra až do současnosti.

Klíčovou částí práce je hypotéza, která je ověřována ve všech čtyřech kapitolách a která ověřuje následující: reálná politická moc extrémní pravice má vliv na její jednotu nebo roztříštěnost. Tedy čím je mocnější, tím je jednotnější a naopak. Pro ověření této hypotézy byly stanoveny hlavní proměnné, kterými jsou 1) počet hnutí v rámci celého proudu extrémní pravice 2) polarizace v rámci celého proudu a ideové zaměření jednotlivých uskupení 3) politické úspěchy jednotlivých proudů a reálný politický vliv.

Tyto proměnné jsou klíčové pro ověřování dané hypotézy ve všech čtyřech zkoumaných obdobích, což se odráží při rozvržení jednotlivých podkapitol, které jednotlivé proměnné zkoumají.

Metodou, použitou pro výzkum je srovnávací analýza, která porovnává zmíněná čtyři období, a to podle charakteristiky hlavních proměnných. Tato metoda je nejvhodnější z hlediska hodnocení všech proměn, kterými prošla francouzská společnost a extrémní pravice s přihlédnutím k odlišnostem všech čtyř období, kdy porovnání výsledků každého z nich je nejlepší pro určení určité kauzality vývoje extrémní pravice.

Téma extrémní pravice je tématem velmi populárním, a dlouhodobě vychází spousta publikací, které celý tento směr nejrůznějšími způsoby rozebírají. Největší množství literatury připadá pochopitelně na samotnou Francii, kde je téma tamější extrémní pravice stále aktuální. Od českých autorů nějaká rozsáhlejší práce na toto téma zatím schází, což se týká také překladů prací významných francouzských historiků či politologů, kteří se ve svých dílech tomuto tématu věnují. Hlavně z těchto důvodů se tato práce co se literatury, ale také použitých pramenů týká, opírá hlavně o francouzská díla.

Základním vodítkem v tématu je kniha francouzského historika Michela Winocka, která je sborníkem jak jeho vlastních esejů, tak esejů předních francouzských politologů. V poměrně stručné formě se zabývá vznikem extrémní pravice po francouzské revoluci, jejímu životu během Třetí republiky, hlavně skupině kolem Action française. Další části jsou věnovány Vichy a poválečnému období, na které navazuje posléze znovuzkříšení extrémní pravice a její současná podoba. Kniha nezachází příliš do hloubky a nezabývá se příliš podrobně specifiky toho kterého období či hnutí, přesto je užitečná pro základní orientaci, hlavně ve třetí a čtvrté kapitole.

Mnohem obsáhlejší publikací je sborník J.F. Sirinelliho, Histoire des droites, který mapuje historii pravice ve Francii od roku 1815. Pozornost je upřena na hlavní politické proudy pravice, ovšem významná část je věnována také extrémní pravici. Velmi cenná z hlediska této bakalářské práce je druhá část, která se zabývá ideovými východisky pravice obecně a veškeré postoje extrémní pravice zasazuje do širšího kontextu pravicového uvažování a směrů.

Velmi cenou publikací pro celkovou orientaci v politickém životě Třetí republiky je kniha předního francouzského historika a politologa Reného

Rémonda *La vie politique en France 1879-1939*. Tato kniha obsahuje analýzu veškerých oblastí politického života, jako jsou volby a voliči, ministři a vlády, prezidenti, parlamentní život, politické strany, stranický systém. Z hlediska této práce jsou nejdůležitější kapitoly věnované antiparlamentarismu, a to jak levicovému, tak pravicovému, protože tyto proudy charakterizují uceleně, a stručně každý z nich analyzují.

Nedílnou součástí zkoumání extrémní pravice během 20. století je období druhé světové války, konkrétně léta 1940 až 1944 a hlavně existence takzvaného vichistického režimu. V tomto směru snad nejucelenější a nejkompaktnější publikací je kniha britského historika Juliana Jacksona *Francie v temných letech 1940-1944*, která velmi podrobně mapuje celé toto období. Celé dílo začíná úvodem k danému období, tedy tím co předcházelo okupaci země a vzniku zmiňovaného režimu v neokupované zóně. Velkým přínosem je věcná analýza nástupu Filipa Pétaina k moci a hlavně vyvrácení tradičních předsudků o ilegálnosti této události. Klíčovou částí z hlediska této práce jsou kapitoly věnované Národní revoluci a kolaboraci, ve kterých autor analyzuje charakter vichistického režimu a jeho pohnutky ke konkrétním činům. Téma kolaborace je samozřejmě dalším velmi důležitým aspektem tohoto období, ovšem asi nejhůře zhodnotitelným. Důležité jsou také části pojednávající o odboji či o osvobození země, které navazují právě na charakteristiku režimu v předchozích částech.

Po druhé světové válce a hlavně s nástupem generála de Gaulla k moci nastává období útlumu extrémní pravice obecně a tak další zkoumání je zaměřeno na období pozdější, tedy 70. a 80. léta, přičemž důležitými publikacemi jsou opět knihy významných francouzských politologů, Pascala Perrineaua a již zmiňovaného Reného Rémonda. Dílem, které shrnuje a analyzuje směry a myšlení současné francouzské pravice je Rémondova kniha *Les droites aujourd'hui*. Přínosnou je kapitola zabývající se tradičním dělením levice-pravice, přičemž se zamýšlí, jestli toto dělení stále platí a je možné stranický systém takto posuzovat. Z hlediska této práce je však důležitější kapitola věnovaná současnému rozvrstvení francouzské pravice, ve které zkoumá otázku kolik relevantních pravicových či extrémně pravicových směrů dnes ve Francii existuje. Po všech těchto pracích, které byly klíčové pro jednotlivá období, je třeba také zmínit knihu autorky Arian Chebel d'Apollonie,

jejíž název přímo souvisí s tématem této práce. Tedy Histoire de l'extreme droite en France. De Maurras à Le Pen. Tato podrobná práce mapuje celé období, vždy rozebírá hlavní ideové směry a témata extrémní pravice a také se věnuje podrobnému popisu všech možných extrémně pravicových hnutí a stran a jejich klíčovými osobnostem.

Výše zmíněné tituly slouží jako hlavní vodítko pro orientaci ve francouzském politickém životě celého 20. století. Na tyto knihy navazuje množství další literatury a odborných článků, které pomáhají podrobněji analyzovat každé jednotlivé období, kterým se zabývá celá tato práce. Navíc je třeba zmínit některé prameny, které nejlépe slouží pro výzkum a interpretaci, a to hlavně v posledním zkoumaném období, kde klíčovou součástí prostoru pro publikování a šíření myšlenek se stal internet, kde jsou takové prameny velmi jednoduše dostupné.

1. Od počátku století po pád Francie v roce 1940

1.1 Vznik a posilování pravicových hnutí a lig jako fenomén doby

První kapitola celé práce zaujímá dost dlouhé období dějin Třetí republiky. Období, ve kterém došlo k nejtěžším chvílím Francie a které bylo snad nejméně turbulentní v jejích dějinách. Republikánské zřízení země a její politika vyvolávaly množství nesouhlasu, který nabýval nejrůznějších forem. Největšími kritiky režimu byly právě skupiny, které spadají do kategorie extrémní pravice. Jejich vzniku, síle a úpadku se věnuje tato kapitola. Vzhledem k požadovanému rozsahu je pozornost věnována těm nejdůležitějším, tedy těm, které měly nejvíce příznivců a o kterých bylo nejvíce „slyšet“. Je kladen důraz zejména na jejich vznik, fungování, vedení a zánik. Samotnému ideovému profilu, případným rozporům a celému dějinnému pozadí spolu s konkrétními výsledky jejich činnosti jsou věnovány další kapitoly.

Všechna hnutí, o kterých bude pojednáváno, lze zařadit do širšího přístupu k republice jako takové, který nebyl zdaleka jen doménou extrémní pravice. Je to antiparlamentarismus, komplexní fenomén, který měl množství různých úrovní a projevů.¹ Co se samotné extrémní pravice týká, tak zdaleka nejvýraznější hnutí bylo to, které se seskupilo kolem mladých autorů, jako byli Henri Vaugois, Maurice Pujo a Charles Maurras. Posledně jmenovaný založil v roce 1898 Ligue de la patrie française, jako reakci na aféru kolem kapitána Dreyfuse. O rok později vzniklo periodikum s názvem Action française (AF).² Zpočátku malá skupinka intelektuálů bez vlivu založila v březnu 1908 deník, který se stal nejužší politickou tiskovinou v zemi.³ O něco dříve než deník vznikla jakási obdoba univerzity, tedy L'Institut d' Action française a organizační báze přívrženců AF, tedy Ligue d' Action française.⁴ V té době se také projevila základní struktura fašistického hnutí, ve které se celá liga se svým deníkem včele proměnila. Tedy organizované brutální násilí, které chce protivníka nejenom vyřadit, ale i morálně pokořit.⁵ Velkým spojencem AF byla katolická

¹ RÉMOND, René: *La vie politique en France 1879-1939*. Paris, Fayard 2005 s. 181.

² V celé práci jsou používány originální názvy jednotlivých hnutí a stran. Překlad do češtiny je součástí přílohy.

³ NOLTE, Ernest: *Fašismus ve své epoše*. Praha, Argo 1999, s. 114

⁴ Tamtéž s. 113.

⁵ Tamtéž, s. 115.

církev, zejména kvůli významu ve společnosti, který jí AF přisuzovala, i když pro církev samotnou to stále byla jen primárně politická organizace, která podle některých zneužívala církev a náboženství osobně ke svým politickým cílům. K tomuto názoru se posléze přiklonil také papež Pius XI., který ve svém projevu v roce 1926 AF odsoudil, což pro ni znamenalo velkou pohromu, v praxi hlavně odliv katolické mládeže a ztrátu velké morální podpory.⁶ Ještě před odsouzením Vatikánem vyvstal problém mnohem větší, tedy první světová válka, ve které se Maurras aktivně podílel na podněcování k obraně vlasti a nesehrál ve Francii úlohu Lenina.⁷ Nesmírná prestiž, které se těšila AF po válce, ale byla zastíněna prestiží daleko větší, a to prestiží vítězné republiky, na domácí scéně úhlavního nepřítele. Od té doby se datuje oslabování celého hnutí, které navíc již přestalo být atraktivní pro mladé příznivce pravice toužící po nových ideálech. Typické bylo, když se pro odchod rozhodl George Valois, který podle Mussoliniho vzoru založil hnutí Faisceau, masový úspěch mají také Jeunesses Patriotes a Croix-de-Feu.⁸ Samotný zánik nejtrvalejšího z podobných hnutí se datuje až do roku 1944, kdy je Charles Maurras zatčen a odsouzen.

Kromě AF dominují na přelomu století dějinám extrémní pravice ještě tři organizace. Ligue des patriotes, Ligue de la patrie française a Ligue antisémitique.⁹ Zásadní rozdíl mezi nimi a AF tkví v době jejich trvání, protože ta je o mnoho kratší, než je tomu právě u AF.

Ligue des patriotes (1882-1906) založil Paul Déroulede původně jako republikánskou organizaci, se zaměřením na mobilizaci mládeže a její vzdělávání.¹⁰ Postupně se ale přesouvá k podpoře nacionalismu a boulangismu a je oficiálně zakázána. Sice ještě nakrátko obnovená, ale posléze zaniká hlavně díky rostoucí konkurenci ostatních lig.¹¹

Ligue de la patrie française (1899-1905) byla oficiálně založená v lednu 1899 jako iniciativa proti Ligue des droits de l' homme, tedy proti dreyfusovcům. Od počátku trpěla vnitřními rozpory, což bylo dáno také tím, že neměla přímo

⁶ Tamtéž, s. 125.

⁷ WINNACKER, R. A.: *The Third French Republic: 1870-1914*. The Journal of Modern History, 10, 1938, č. 3, s. 394.

⁸ Tamtéž, s. 125.

⁹ CHEBEL, d'Appollonia Ariane: *L'extrême droite en France, de Maurras à Le Pen*. Bruxelles, Historique 1987, s. 131.

¹⁰ RUTKOFF, Peter: *The Ligue des Patriotes: The Nature of the Radical Right and the Dreyfus Affair*. French Historical Studies, 8, 1974, č. 4, s. 588.

¹¹ Tamtéž, s. 132.

definovaný program.¹² Po neúspěchu ve volbách 1902 byla hodně oslabena a definitivně se rozpadla v roce 1905.¹³

Poslední z této trojice je Ligue antisémite (1889-1902), která, jak napovídá název, se soustředila hlavně na otázku vlivu Židů ve společnosti, v tehdejší době mocnou politickou zbraň. Zakladatelem hnutí byl Drumont, který v něm vyjadřoval svoji teorii, tedy teologicko-rasistický synkretismus.¹⁴ Jejich největším úspěchem bylo zvolení čtyř jejích zástupců do poslanecké sněmovny v roce 1898, což se jim ale o čtyři roky později již nepodařilo zopakovat a poté následuje úpadek a definitivní zánik hnutí.¹⁵

Na činnost těchto skupin navázaly ve dvacátých a třicátých letech další hnutí podobného typu, které měly větší či menší popularitu. Je třeba zmínit hlavně Croix-de-Feu, založené v roce 1927 Mauricem Hanotem (řeceným d' Hartoy), jejichž prezidentem se v roce 1931 stal plukovní de La Rocque. V roce 1933 založili Ligue de volontaires nationaux, která měla přibližně 80 tisíc členů, a která byla typickou paramilitární organizací.¹⁶ V roce 1935 se přeměnili na Mouvement social français (MSF) a ve volbách 1936 jich bylo 20 zvoleno do Poslanecké sněmovny, včetně plukovníka de La Rocque.¹⁷ Croix-de-Feu je tak jediným případem, kdy se organizace typu ligy transformovala v politickou formaci klasického typu.¹⁸

Poslední významnou organizací typu ligy zde zmíněnou jsou Les Jeunesses patriotes (JP). Založení v březnu 1924 pod vedením Pierra Taittingera, který byl již v té době poslanec zvolený v roce 1919.¹⁹ Hlavním nepřítelem byli komunisté, se kterými se několikrát krvavě střetli, hlavně v roce 1925, kdy několik jejich členů bylo zabito v pouličních srážkách. To přispělo k jejich popularizaci, kdy údajně měli až 300 tisíc příznivců. To se ale změnilo s rozpuštěním paramilitárních organizací v roce 1935 a s jejich transformací

¹² Tamtéž, s. 135.

¹³ WINNACKER, R. A.: c. d., s. 375.

¹⁴ Tamtéž, s. 139.

¹⁵ Tamtéž, s. 140.

¹⁶ SIRINELLI, Jean-François: *Histoire des droites*. Paris, Gallimard 2006, s. 312.

¹⁷ CHEBEL, A.: c. d., s. 176.

¹⁸ RÉMOND, R.: c. d., s. 205.

¹⁹ CHÉBEL, A.: c. d., s. 178.

v Parti républicain national et social (PRNS), která se v roce 1937 spojila s Doriotovou PPF.²⁰

Již po tomto krátkém výčtu je možné konstatovat, že se množství přívrženců extrémně pravicových proudů rozhodně nesoustředilo do jedné organizace, ale spíš naopak. Během dlouhého období sledovaných 40 let je možné sledovat velké množství tendencí a směrů, které se projevovaly nejrůznějším způsobem. Je to jeden z důsledků specifických rysů lig, které jsou pro extrémní pravici této doby tak typické, tedy velmi krátký život, mnohem kratší než u stran, které na rozdíl od lig přežívaly své zakladatele. Navíc ligy mobilizovaly své příznivce několik měsíců, maximálně let a pak zanikaly stejně rychle, jako se objevily.²¹ Toto vše znamená, že celá extrémně pravicová scéna je po celé zkoumané období značně roztržštěná a nemá pevnou organizační bázi.

²⁰ Tamtéž, s. 179.

²¹ RÉMOND, R.: c. d., s. 204.

1.2 Ideové proudy v rámci celého směru a jejich možná polarizace

Pro organizace typu lig bylo klíčovým projevem násilí, popřípadě viditelné narušení pořádku a znejistění vládnoucího režimu. Pro svou činnost ovšem potřebovali určité ideové ukotvení, které jim mělo dodávat jistotu. A právě tomuto podstatnému aspektu se věnuje tato podkapitola. Jestliže bychom chtěli zobecnit to, co vadilo všem antiparlamentním hnutím jak na levici, tak na pravici, pak by tyto byli tři hlavní výtky: nemohoucnost a neschopnost parlamentního režimu, že rozděluje, místo aby spojoval a že je nespravedlivý, co se týká rozdělení moci.²² Velký vliv vůbec na vznik pravicových lig a jejich posilování měl trojí vítězství levicového Kartelu ve volbách, proti kterému se stejně nesmiřitelně stavěl katolický tábor.²³

Při hodnocení ideových proudů je třeba začít opět u AF, která měla snad nejpropracovanější ideový profil. Hlavním duchem, jak už bylo popsáno výše, byl Charles Maurras, který ve Třetí republice spatřoval ztělesnění všeho, co AF odmítala. Odmítá 3 R, tedy Reformaci jako matku náboženského individualismu, Revoluci jako posla individualismu ve formě Deklarace práv člověka a občana a konečně Romantismus, který včlenil individualismus do umění a zařídil tak myšlenkové bezvládní a intelektuální zmatek. Všechno toto zlo pochází podle Maurrasy z Německa, které je kolébkou protestantismu a romantismu.²⁴ Nutno dodat, že Maurras nikdy nepřestal Německo nenávidět stejně jako komunismus, který pro něj byl úhlavním nepřítelem.²⁵ Toto jsou hlavní výtky vůči individualismu, ale ten zdaleka není tím jediným, co škodí Francii. Je to zejména politické zřízení, protože podle něj je civilizace dílem lidí zrozených k tomu, aby vytvořili aristokracii (vládnoucí aristokracii). Naopak demokratická rovnost znamená návrat k chaosu a smrt. Jaké jsou tedy hlavní ideje? Neoklasicismus, koncepce nerovnosti ve společnosti a monarchismus.²⁶ dalším charakteristickým rysem provensálského rodáka byl jeho lokální patriotismus, ztělesněný ve víře, že republika nemůže zajistit takovou

²² Tamtéž, s. 193.

²³ DOBRY, Michel: *France: An Ambiguous Survival*. In: BERG-SCHLOSSER, Dirk – MITCHELL, Jeremy (eds.): *Conditions of Democracy in Europe, 1919-1939. Systematic Case Studies*. London 2000, s. 173.

²⁴ SIRINELLI, J.: c. d., s. 531.

²⁵ NOLTE, E.: c. d., s. 127.

²⁶ SIRINELLI, J.: c. d., s. 530.

decentralizaci jako monarchie: lokální (místní společenství), regionální (provincie) a profesní (korporace a profesní organizace).²⁷ Byla to Dreyfusova aféra, která mu odhalila jeho hlavní nepřátele: Židy, protestanty, cizince a zednáře.²⁸ Toto byl tedy myšlenkový směr, který nastolil nejvlivnější extrémně pravicový deník své doby. Právě podle AF je možné definovat rozpory či polarizaci, která existovala po ideové stránce mezi jednotlivými hnutími. Kde ovšem rozpor prakticky neexistoval, bylo přijetí nacionalismu, jako klíčového prvku. Nacionalismus často rezonoval v antiparlamentních hnutích, zdůrazňoval jednotu národa a byl nedůtklivý vůči stranictví, které oslabuje národ.²⁹ Tato myšlenka pochopitelně velmi dobře zapadala do celkového pojetí politiky u organizací typu lig. Ale nacionalismus sám nemohl vyřešit a překrýt veškeré rozpory, které nastaly u dalších důležitých témat. Jako příklad by mohly posloužit starší ligy, jako již zmiňovaná, původně republikánská Ligue des patriotes, jejíž zakladatel Déroulede navrhl vzdělávací systém, který korespondoval s laicizací vzdělávání provedenou Julesem Ferrym.³⁰ Ještě názornějším příkladem je také zmíněná Ligue de la patrie française, která se odmítla přímo angažovat v kampani na obranu církve, a co víc, cílem této ligy spíše bylo „udělat pořádek“ ve stávajícím režimu, než nastolit autoritativní režim.³¹ Čím byla tato liga originální, bylo odmítnutí podílet se na šíření antisemitismu, což bylo zase hlavní téma Ligue antisémite. Je těžké si představit souznění s AF, právě co se týká otázek obrany církve, které pro ni byly, alespoň do roku 1926, klíčové.

Ovšem situace na přelomu století byla jiná než ve dvacátých a třicátých letech, a i ligy vzniknuvší v té době se co do ideového profilu dosti odlišovali od svých starších, a již zaniklých sester.³² Croix-de-Feu, jedna z nejvlivnějších měla za cíl restaurovat kult tradic, ale v žádném případě se nejednalo o Maurrasův zarytý monarchismus. Proti čemu se ostře vymezovali, byl neodpovědný kapitalismus a smrtící materialismus ve spojení s degenerovaným parlamentarismem.³³ Důležité je jeho odmítání kolektivistického a

²⁷ Tamtéž, s. 532.

²⁸ Tamtéž, s. 531.

²⁹ RÉMOND, R.: c. d., s. 195.

³⁰ CHEBEL, A.: c. d., s. 131.

³¹ Tamtéž, s. 136.

³² RUTKOFF, P.: c. d., s. 583.

³³ CHEBEL, A.: c. d., s. 174

absolutistického státu. Zajímavé je také to, že vůdce hnutí, plukovník de La Rocque spatřoval budoucnost v zahraniční politice ve vytvoření Spojených států evropských.³⁴

Další z významných skupin, Jeunesses patriotes, se svou doktrínou blížila spíše boulanžistickému a bonapartistickému nacionalismu, její vůdce Taittinger chtěl revizi ústavy a posílení exekutivy představované zřízením prezidentského systému.³⁵ Z výše uvedeného jasně vyplývá, že jestliže existovala shoda v důrazu na nacionalismus a obnovu vlastního národa, pak v žádném případě nereprezentovaly nejvlivnější ligy jednotlý proud v otázce přetvoření politického systému. Dá se říci, že charakteristické pro celý rozpor o pojetí Francie je možné vztáhnout na rozpor mezi Barrèsem a Maurrasem. Barrèsovi se jedná zejména o obnovení síly Francie, což znamená vdechnout Francii nového ducha, elán a energii, vůli k životu národa. Barrèsův nacionalismus je zejména vzdělávací a morální. Naopak pro Maurrase je hlavním východiskem politický řád. Prvořadým je dát národu takové instituce, které by odpovídaly jeho potřebám a bez nichž by zanikl.³⁶ Je tedy vidět zásadní rozpor mezi nesmlouvavým monarchismem Maurrasovým a pojetím státu u vůdců ostatních lig, jako byli plukovník de La Rocque nebo Pierre Taittinger.

³⁴ Tamtéž, s. 175.

³⁵ Tamtéž, s. 180.

³⁶ GIRARDET, Raoul: *Le nacionalisme français: antologie 1871-1914*. Paris, Points 1990, s. 217.

1.3 Politické úspěchy a reálný politický vliv

Po uvedení do problematiky extrémně pravicových proudů a jejich ideového zaměření je nyní řada na zhodnocení reálných politických výsledků, kterých dosáhly, popřípadě zdali je možné považovat tyto proudy za skutečně vlivné. Problém ovšem nastává v pojetí politického vlivu, jak jej chápeme dnes a v pojetí, jak jej chápali příznivci extrémní pravice. Pro ně nebyly klíčovým kolbištěm volby. Soustředili se na akce, které prováděli přímo po volbách, které přisoudily vítězství levici. Všechny akce sloužily k předvedení síly, soustředili se na rekrutování nových příznivců a těch, co by podepisovali jejich petice nebo společně s nimi manifestovali.³⁷ Samozřejmě úspěchem bylo to, že příznivci AF a jiných uskupení mohli v podstatě beztrestně napadat studenty či profesory přímo na univerzitě, útočit na politiky a bez vážnějších rizik provozovat pouliční násilí. Co je však velmi dobře měřitelné, je prosazení či zabránění prosazení zákonů či pravidel, které by se příznivcům extrémní pravice zamlouvali nebo těch, proti kterým naopak protestovali. Dá se říci, že všechny důležité bitvy prohráli. Velmi známým je případ zákona o oddělení, který připravil parlamentní zpravodaj Aristide Briand ke schválení, které se uskutečnilo v prosinci 1905. Narazil na nepochopení papeže a na násilný odpor.³⁸ Bylo to ale jen vyústění celého procesu, jehož hlavním cílem byla laicizace škol, odluka církve od státu a povinné a bezplatné základní školství, tedy tři pilíře politiky Radikálů.³⁹ Je snadné si představit, s jakou nevolí spolkla tuto hořkou pilulku AF a její příznivci. Celkově tato vyostřená atmosféra měla svůj původ v Dreyfusově aféře, která znamenala konec období, v němž byla vládní moc v rukou umírněných či „vládních republikánů“. Nadále nebylo možno stát na středových centristických pozicích. Prohluboval se rozdíl mezi pravicí a levicí.⁴⁰

Co hlavně bylo trnem v oku většiny lig a jejich příznivců? Samotný problém tehdejšího parlamentarismu. Hlavním předpokladem kolísání moci a vlivu na stabilitu vlád byly výsledky manipulací a lobby v parlamentu. Pouze

³⁷ RÉMOND, R.: c. d., s. 203.

³⁸ DUBY, George: *Dějiny Francie*. Praha, Nakladatelství Karolinum 2003, s. 584.

³⁹ FERRO, Marc: *Dějiny Francie*, Praha, NLN 2006, s. 251.

⁴⁰ DUBY, G.: c. d., s. 582.

v krajním případě to byly volby konané jednou za čtyři roky.⁴¹ Celkově to vycházelo z uspořádání moci, kde ratifikace a úprava zákonů nepříslušela lidu, od toho tu byl pouze parlament, takže nebyly plebiscity, referenda či nějaké občanské iniciativy.⁴² To samozřejmě v očích extrémní pravice představovalo zásadní problém, ať už z pohnutek základní teoretické odlišnosti chápání systému jako u Maurrasede, tak z pohnutek čistě praktických. Byly to dále nejrůznější skandály či aféry, které rozhodně nesloužily ke cti režimu, hlavně panamský skandál či Staviského aféra, jejíž rozpoutání bylo jedním s největších úspěchů extrémně pravicových sil.

Ovšem hlavní událostí, kdy o sobě dala extrémní pravice nejvíce vědět, byl pokus o puč 6. února 1934. Bezprostředním podnětem k vyvolání nepokojů bylo vyslovení důvěry Daladierově vládě. Asi 30 tisíc manifestujících se vydalo s voláním „pryč se zloději“ k Bourbonenskému paláci. Na Náměstí svornosti začala policie střílet do davu a o život přišlo více než deset manifestujících, několik desítek bylo zraněno. Shromáždění se rozpadlo a k pádu režimu nedošlo, takže je možné hovořit o velkém neúspěchu pučistů. Ovšem bezprostředním následkem těchto událostí byla demise Daladiera, kterého nahradil Doumergue. Zformování Doumergueova kabinetu, jako řešení krize bylo výsledkem fašistického působení, které se tak poprvé výrazně projevilo ve francouzské politice.⁴³ Bylo to také poprvé v dějinách Třetí republiky, kdy parlament povolil tlaku ulice.⁴⁴ Bezprostřední příčinou byl pád pravicových lídrů následovaný pádem představitelů levice, na straně druhé fascinace i strach, které budil nástup fašismu v zahraničí.⁴⁵ I přes zjevný neúspěch se celá akce stala varováním, protože bylo patrné, že teoreticky, je extrémní pravice schopna ohrozit stabilitu režimu. Tato hrozba byla reálná až do roku 1936, kdy premiér Blum nechal ligu oficiálně rozpustit. Důležitým faktorem byl také počet příznivců jednotlivých uskupení. Například AF se na vrcholu své popularity v roce 1925 těšila přízni asi 45 tisíců lidí, a Jeunesses patriotes udávali počet až 300 tisíc příznivců.⁴⁶ I když počty několika set tisíc příznivců a podobně jsou jistě

⁴¹ THOMSON, David: *Democracy in France Since 1870*. London, Oxford University Press 1969, s. 96.

⁴² Tamtéž, s. 101.

⁴³ DOBRY, M.: c. d., s. 177

⁴⁴ DUBY, G.: c. d., s. 647.

⁴⁵ FERRO, M.: c. d., s. 278.

⁴⁶ SIRINELLI, J.: c. d., s. 536.

nadsazené, jisté je, že když ne přímo členů, měly tyto ligy velké množství příznivců, kteří byli v případě potřeby ochotni vyjít do ulic.

O fenoménu extrémní pravice a pravicových lig v celém dlouhém období 40 let nelze říct, že by ohrozily, s jedinou výjimkou, existenci samotného režimu, ani že by se staly populární mezi větší částí francouzské společnosti. Přesto však jejich vliv a možnosti narušení života společnosti nebylo možné podceňovat, i když jejich podoby a hlavně cíle, jak bylo popsáno výše, se značně lišily. Po prozkoumání jak politické, tak ideové stránky je možné říct, že extrémně pravicová scéna je velmi roztříštěná. I přes problematiku definování jejího skutečného vlivu je patrné, že i přes určité mocenské vzepětí není možné určit vliv této moci na její konkrétní podobu a případné větší sjednocení.

2. Léta okupace a vichistický stát 1940-1944

2. 1 Hlavní události období, oficiální politika a její hlavní představitelé

Období čtyř let, kterým se zabývá tato kapitola, bezesporu patří k nejtemnějším létům ve francouzských dějinách. Země po bezprecedentní porážce byla ponížena a rozdělena na několik částí, které ale měly všechny sloužit odvěkému francouzskému nepříteli. Co hůř, vyskytla se ne nepočetná skupina osobností, které byly ochotné tento stav nejenom přijmout, ale také schvalovat a se vši razancí prosazovat.⁴⁷ Tato kapitola musí být zákonitě odlišná od té první, a to nejenom při zkoumání fenoménu extrémní pravice v tomto období. Prakticky ve všech oblastech života Francouzů došlo k takovým změnám, že je nemožné předchozí období a období let 1940-1944 posuzovat podle stejných kritérií. Primární oblastí zájmu bude vichistický stát, který jako určité unikum vznikl jako přímý důsledek francouzské porážky. Je nesporné, že v tomto státě hráli hlavní úlohu aktéři, kteří více či méně vycházeli z nejrůznějších proudů předválečné extrémní pravice. Právě Vichy jim nabídlo široký prostor pro realizaci jejich nejrůznějších plánů, které by v režimu Třetí republiky rozhodně nebyly možné. Při hodnocení událostí je ale potřeba začít od počátku celého čtyřletého vývoje, tedy od německého útoku.

Desátého května roku 1940 zahájil německý wehrmacht ofenzívu proti Francii a během 39 dní byla země poražena. Před příchodem Němců opustila vláda Paula Reynauda a obě komory parlamentu Paříž a uprchla do Tours a pak do Bordeaux. 16. června Reynaud rezignoval a místopředseda vlády, maršál Pétain, podepsal s Němci příměří 22. června.⁴⁸ Hlavním výsledkem příměří bylo rozdělení země na dvě pásma. Severní, zaujímal tři pětiny území s přibližně 25 miliony obyvatel, zahrnovalo atlantické pobřeží spolu se všemi důležitými přístavy a bylo přímo podřízeno německé vojenské správě. Jižní pásmo, neobsazené Němci, mělo asi 14 miliónů obyvatel a bylo spravováno francouzskými úředními orgány, které si mohly samy vybrat své sídlo kdekoliv včetně Paříže.⁴⁹ Rozdělení těžce zasáhlo život Francouzů. Vznikl obrovský chaos v hospodářství, navíc působil nedostatek informací o životě v sousední

⁴⁷ TAYLOR, Edmond: *Democracy Demoralized: The French Collapse*. The Public Opinion Quarterly, 4, 1940, č. 4, s. 632.

⁴⁸ CURTIS, Joseph: *Verdikt na Vichy*. Praha, BB art 2004, s. 81.

⁴⁹ Tamtéž, s. 84

zóně, protože hranice mezi oběma pásmy byla přísně hlídána, takže obyvatelé upadli postupně do lhostejnosti vůči dění v sousední zóně.⁵⁰ Hlavním městem jižního pásma se stalo lázeňské středisko Vichy, kde na zasedání v kasinu 9. Července 1940 parlament odhlasoval téměř jednomyslně návrh Pierra Laval na revizi ústavy. Následujícího dne odhlasoval parlament velkou většinou plné moci Pétainovi k revizi ústavy. Ten hned vydal řadu ústavních zákonů, které mu prakticky dávaly absolutní moc, a parlament byl odsunut do pozadí. Zrodil se vichistický režim.⁵¹ Francouzský prezident Albert Lebrun nikdy oficiálně neabdikoval, ale prostě zmizel z politické scény. Nový Francouzský stát zahájil svou existenci 11. a 12. července 1940 přijetím čtyř ústavních zákonů a vymezil pravomoc hlavy státu, což byl titul, který Pétain udělil sám sobě.⁵² Jelikož v praxi neexistoval žádný orgán parlamentního typu, který by kontroloval činnost vlády, absolutní moc spočívala v rukou maršála Pétaina a jeho vlády, která měla absolutní vliv při vydávání zákonů a nařízení a při kontrole neokupované části země. Vichistická Francie tak byla jedinou zemí poraženou Německem, která měla vládu vedenou vlastními občany, která zavedla nový režim a která kolaborovala s nacisty.⁵³ Co se týká vnitřní politiky Vichy, je možné ji rozdělit do čtyř fází. První od července 1940 do února 1941, kdy dominovala tradiční orientace na hlavní cíle režimu, tedy Národní revoluci s hesly práce, rodina, vlast. Druhá od února 1941 do dubna 1942, kdy byl dominantní vliv technokratů pod Darlanovým vedením. Třetí od dubna 1942 do srpna 1944 poznamenaná prakticky úplnou osobní diktaturou Laval a čtvrté období od srpna 1944 do dubna 1945, kdy se režim definitivně zhroutil.⁵⁴ Zhroucení režimu přišlo v době, když už moc francouzských úředníků je zcela virtuální, a je těžké jakkoliv definovat konkrétní podíl na moci některých osobností.⁵⁵

Klíčovou roli během všech těchto období hrály osobnosti, které byly ve vedoucích pozicích ve vládě, a tak by bylo dobré si nejvýraznější z nich přiblížit. Na prvním místě je třeba zmínit Pierra Laval, který byl v červnu a v červenci

⁵⁰ ROUSSO: *Les années noires, vivre sous l'occupation*. Paris, Gallimard 1992, s. 36.

⁵¹ CURTIS, J.: c. d., s. 289.

⁵² Tamtéž, s. 88.

⁵³ Tamtéž, s. 88.

⁵⁴ Tamtéž, s. 104.

⁵⁵ MULLER, Klaus-Jurgen: *French Fascism and Modernization*. Journal of Contemporary History, 11, 1976, č. 4, s. 81.

1940 rozhodující hráč, naléhal na uzavření příměří, řídil machinace, které nakonec vedly ke změně politického systému. 12. července byl jmenován Pétainovým nástupcem a vydržel ve své pozici do prosince 1940, kdy byl propuštěn, aby se pak v dubnu 1942 vrátil na své místo s ještě silnějšími pravomocemi, které mu zůstaly až do roku 1944, kdy se Vichy definitivně zhroutilo. Další významnou osobností byl Pierre-Étienne Flandin, bývalý republikánský politik, který se v době Lavalova odvolání stal předsedou vlády a měl klíčový vliv na chod státu. Konečně třetí, velmi důležitou osobností byl generál Francois Darlan, vlastenecky smýšlející republikán, podporující anglo-francouzské spojení. Během své vlády preferoval technokraty, jako byli Jacques Rueff a Jean Bichelonne. V dubnu 1942 byl zbaven vedoucího postavení a přešel na stranu spojenců, ale byl zavražděn mladým gaullistou.⁵⁶

Mnohem důležitější než vnitřní spory a intriky, které tolik ovlivňovaly činnost vichistických vlád, byly válečné události, které měly přímý dopad na vichistický stát jako takový. V listopadu 1942 začala operace angloamerického loďstva Torch na pobřeží severní Afriky, která byla rozhodující etapou návratu Francie do aktivního boje. Přímým důsledkem bylo, že Hitler vydal rozkaz k operaci Attila, a tak wehrmacht 11. listopadu obsadil jižní doposud neokupované pásmo, Němci dále obsadili Tunisko a Vichy přišlo o zbytky loďstva. Suverenita Vichy byla tedy již jen fikcí.⁵⁷ V roce 1943 následovaly další důležité vojenské operace. V září 1943 byla osvobozena Korsika, první metropolitní department. 15. srpna 1944 se spojenci vylodili v Provence, za účasti francouzských jednotek. Co však bylo důležitější, 2. srpna byla osvobozena Paříž, kde se usadil de Gaulle, jehož autoritu nikdo nezpochybňoval. V listopadu již byla osvobozena většina Francie s výjimkou Alsaska a Lotrinska za velkého přispění odbojových organizací.⁵⁸ V listopadu roku 1944 byl také osvobozen Štrasburk a francouzská armáda následně vkročila na Německé území, čímž udělala úspěšnou tečku za osvobozováním země. V té době už ale nelze hovořit o jakékoliv formě vichistické státnosti, protože čelní představitelé režimu, maršál Pétain a Laval byli umístěni

⁵⁶ Tamtéž, s. 108.

⁵⁷ DUBY, G.: c. d., s. 662.

⁵⁸ Tamtéž, s. 664.

v jihoněmeckém městečku Sigmaringen, kde také vytrvali do příchodu spojenců.

Pád vichistického režimu byl tedy stejně jako jeho vznik přímým důsledkem vojenských operací, které za ním udělaly definitivní tečku, aniž by se ještě našel někdo, kromě několika fanatických kolaborantů, kdo by jeho existenci a vůbec francouzsko-německou spolupráci podporoval. Jednalo se po všech stránkách o neúspěšný projekt, k čemuž výrazně přispěla jeho vnitřní politika vycházející z nejrůznějších směrů a postojů extrémní pravice. Právě ideovému a mocenskému pozadí vichistického režimu se věnuje druhá podkapitola.

2. 2 Hlavní ideové proudy ve Vichy a jejich vzájemná polarizace

Vichistický režim byl přímým dílem vcelku pestré skupiny francouzských politiků, kteří měli v podstatě volné ruce pro své nápady. Němci se totiž v prvních dvou letech o vnitřní politické uspořádání Francie příliš nezajímali za podmínky, že je udržován veřejný pořádek.⁵⁹ Ve Vichy soutěžila o moc řada různých politických proudů, všechny se však shodovaly v základních věcech. Nový režim bude autoritativní a protidemokratický. Vichy tedy představovalo vítězství odpůrců republiky, ať již těch, kdo ji vždy nenáviděli, nebo těch, kdo se proti ní obrátili kvůli Lidové frontě.⁶⁰ Bylo by ale chybou všechny podporovatele nového režimu řadit k extrémní pravici. Podpora a schvalování režimu zdaleka přesahovaly rámec antiparlamentně, antidemokraticky a protilevicově zaměřených seskupení a úředních představitelů. Podporovali jej také pacifisté, syndikalisté, nacionalisté, technokraté a někteří protestanti, například Charles Spinasse, Paul Faure, George Dumoulin, Pierre Vigne a Gaston Bergery.⁶¹ Na druhé straně byla široká škála kolaborantů, kteří patřili k nejrůznějším malým skupinkám, které mezi sebou soupeřily a které materiálně podporovali Němci. Tradice francouzského fašismu vycházející z předválečných let byla zastoupena především v redakci časopisu *Je suis partout* Roberta Brasillacha, který přišel z AF a v Doriotově PPF.⁶² Dále tu byli Dumoulin a Déat, který založil skutečnou stranu RNP, která útočila příležitostně na Vichy a její administrativu.⁶³ Ti vycházeli teoreticky z politických proudů obdivujících hitlerismus již ve 30. letech, které měli své vyjádření v revue *l'Ordre nouveau* řízenou Aronem a Dandieuem.⁶⁴ To jsou pochopitelně politická uskupení, která měla svá sídla v okupované Paříži, a která neměla ve Vichy přímý vliv.

Ještě než se režim plně etabloval, existovala snaha vytvořit jednu hlavní stranu, která by v sobě zahrnovala všechny zmiňované proudy, a která by byla určitým propojením mezi vůdci Vichy a představiteli politických uskupení a stran na okupovaném severu. Byl to již zmiňovaný Déat, který chtěl všechny existující

⁵⁹ JACKSON, Julian: *Francie v temných letech 1940-1944*. Praha, BB art 2006, s. 153.

⁶⁰ JACKSON, J.: *Pád Francie. Nacistická invaze 1940*. Praha, BB art 2006, s. 289.

⁶¹ CURTIS, J.: c. d., s. 99.

⁶² DUBY, G.: c. d., s. 658.

⁶³ STERNHELL, Zeev: *Paul Déroulede and the Origins of Modern French Nationalisme*. *Journal of Contemporary History*, 6, 1971, č. 4, s. 51.

⁶⁴ STERNHELL, Zeev: *Ni droite ni gauche. L'idéologie fasciste en France*. Bruxelles, Historiques 1987, s. 338.

strany a zájmové skupiny včlenit do nové jednotné organizace, ale členové výboru se mezi sebou nedokázali shodnout. Bergery chtěl stranu po vzoru italských fašistů či NSDAP, Doriot chtěl převažující roli své PPF, se kterou nechtěl mít nic společného zase de La Rocque, stále ještě vlivný v kádrech jeho bývalé PSF.⁶⁵ Tyto snahy se navíc vůbec nesesetkávaly s pochopením u Pétaina, který sám měl odpor ke stranám a stranictví, a tak jediným výsledkem bylo založení Legion des combattants, jako průniku dvou koncepcí. Té, kterou představoval Déat, a která chtěla ve Francii jednotnou stranu fašistického typu a starého projektu sjednocení nejrůznějších sdružení veteránů.⁶⁶ Jednotnou stranu se tedy vytvořit nepodařilo a tak rozhodující vliv na vládu měli nejrůznější skupiny či jednotlivci. V určitých obdobích, obzvláště v počátcích vichistického režimu, uplatňovali vliv Pétainovi osobní přátelé, z nichž nejsmutněji proslul doktor Bernard Ménétrel. V létě 1940 byl nejvýznamnější z těchto přátel Raphael Alibert, osobní nepřítel Laval, který dával přednost monarchii, ale dokázal se spokojit s představou autority tak, jak ji představoval Pétain.⁶⁷ Obecně lze říci, že na začátku představoval vichistický režim autoritářské zřízení s určitými převládajícími rysy Salazarova Portugalska nebo Francova Španělska. V posledním roce svého trvání se však stal předmětem řízení krajně smýšlejících ideologů projevujících hlubší pochopení pro nacistickou ideologii a pro zavádění útlaku.⁶⁸

Tolik základní charakteristika mocenských soubojů uvnitř režimu. Jaká ale byla ideologická stránka věci? Základní ideologií Vichy byla „Národní revoluce“. Chtěla nahradit materialistický liberální individualismus republiky tradičními hodnotami hierarchické společnosti strukturované kolem organicky přirozených komunit jako rodina, společnost a pracoviště. Odsuzovala třídní boj a oslavovala rolníka a řemeslníka. Zároveň chtěla trestat nepřátele Francie, tedy Židy, komunisty a zednáře. Tvrdilo se, že porážka odkryla úpadek politických hodnot republiky.⁶⁹

Takové bylo základní ideové zdůvodnění režimu, ovšem vyskytly se zřejmé rozpory, a to hlavně ve třech oblastech: ve školství, hospodářské a

⁶⁵ JACKSON, J.: *Pád Francie. Nacistická invaze 1940*, s. 157.

⁶⁶ FERRO, Marc: *Pétain*. Paris, Fayard 1988, s. 223

⁶⁷ CURTIS, J.: c. d., s. 101.

⁶⁸ Tamtéž, s. 102.

⁶⁹ JACKSON, J.: *Pád Francie. Nacistická invaze 1940*, s. 289.

sociální politice a ve vztahu mezi státem a společností. Ve školství se hlavní spor točil kolem role církve ve vzdělávání a vyřešení tohoto sporu znamenalo porážku ultrakatolického tradicionalistického stanoviska.⁷⁰ Největší problémy s implementací Národní revoluce potom byly v hospodářské politice, protože preferovaný korporativismus se dal vykládat různě, a tak výsledkem bylo, že vichistické hospodářství v praxi znamenalo rozšíření byrokratického řízení a obrovskou moc státní správy, takže vichistické hospodářství řídilo 150 až 200 lidí.⁷¹

Dalo by se tedy říci, že tradicionalisté z okruhu AF udávali tón režimu, sociální katolíci ovládli jednu specifickou oblast politiky, avšak ani jedna z těchto skupin neměla ve Vichy takový vliv jako liberální konzervativci-Flandin, Barthélemy, Romier, Moysset a další.⁷² Přítomnost liberálních konzervativců ve Vichy je připomínkou, že by bylo chybou omezovat inspirace Národní revoluce pouze na tradicionalistickou pravici. Témata rodiny, autority, regionalismu, komunity a antisemitismu měla mnohem větší obec příznivců.⁷³

Ovšem politika Národní revoluce byla nakonec neúspěšná, což mělo značný dopad na ideologické směřování režimu. V tomto smyslu je možné definovat dvě fáze. První se váže k vytvoření a neúspěchu Národní revoluce a druhá znamená směřování režimu k pluralistické diktatuře inspirované fašismem.⁷⁴ To souviselo s oslabováním role samotného maršála, kterého podporovali příznivci Maurrased a představitelé konzervativní pravice, kteří odmítali fašistickou koncepci moci a její rysy.⁷⁵ Jaký je tedy konečný účet vichistického režimu? Přestože Vichistické vlády tvrdily, že přinášejí efektivnost a stabilitu, nebyly o nic stabilnější než vlády Třetí republiky. Za čtyři roky režimu se vystřídalo pět ministrů školství a pět ministrů vnitra. Tradiční odpovědnost ministrů ve Vichy neexistovala, každý byl přímo odpovědný Pétainovi a mohl být odvolán podle libosti.⁷⁶ Je třeba říci, že určitý počet změn provedený v řadách předních představitelů režimu, jako bylo propuštění či odchod Weyganda,

⁷⁰ JACKSON, J.: *Francie v temných letech 1940-1944*, s. 169.

⁷¹ Tamtéž, s. 176.

⁷² MULLER, K. J.: c. d., s. 82.

⁷³ Tamtéž, s. 166.

⁷⁴ CHEBEL, A.: c. d., s. 225.

⁷⁵ Tamtéž, s. 226.

⁷⁶ JACKSON, J.: *Francie v temných letech 1940-1944*, s. 158.

Xaviera Vallata a Lavalův návrat, byli sice výsledkem německého nátlaku, většina změn přesto tkvěla v nesmiřitelných rivalitách v samém Vichy.⁷⁷

Při konečném soudu o fenoménu extrémní pravice během čtyř let okupace musí bezpochyby zaznít, že nikdy předtím a ani potom neměla takovou možnost utvářet politickou realitu ve Francii. Bylo to sice dílem porážky, přesto však ve formě vichistického režimu dostala příležitost provést hluboké společenské změny. Během oněch čtyř let se o to její představitelé nepochybně pokusili, ale s malým úspěchem. Přestože základní idea režimu byla jasná, panoval zásadní spor při aplikaci jednotlivých konkrétních požadavků. Bylo to jednak dílem velkých ideových rozporů mezi jednotlivými skupinami či jednotlivci, ale hlavně to byl výsledek nesmiřitelné rivality a mocenského boje, který provázel režim až do jeho zániku. V tomto jediném dějinném okamžiku bylo možné pozorovat absolutní moc francouzské extrémní pravice, ale také její zásadní a výraznou nejednotnost, které se od předchozího zkoumaného období příliš nelišila. Je tedy rozhodně nemožné říct, že s její vzrůstající mocí by se posilovala její vnitřní jednota, spíše naopak.

⁷⁷ CURTIS, J.: c. d., s. 102.

3. Období od vzniku IV. republiky po přelom 60. a 70. let

3. 1 Hlavní politické události důležité pro formování nových extrémně pravicových proudů

Období dvaceti let, které následovalo po skončení druhé světové války, bylo dobou bouřlivých společenských změn, které daleko přesahovaly politický rámec. Nejenom že v té době vznikly dva ústavní systémy, ale Francie prodělala několik válečných konfliktů, které významně zasáhly do života země.

Po druhé světové válce bylo třeba znovu definovat politický systém a výrazem nové identity se stala napodruhé schválená ústava nové, IV. republiky. Co ale vedlo k jejímu schválení? Hektický zrod nového režimu, snaha odstranit nedostatky Třetí republiky a zamést stopy po vichistickém režimu byly komplikovány těžkými ekonomickými problémy. Kromě toho musela Čtvrtá republika vyřešit koloniální problém, nemluvě o studené válce.⁷⁸ Důležitá pro praktické fungování režimu byla skutečnost, že Čtvrtá republika byla systémem s poměrně velmi roztráštěnou politickou scénou. Navíc politické strany, které stály u zrodu nové ústavy, nezůstaly u moci. Jde tu hlavně o PCF, jež v roce 1947 odstoupila od takzvané tripartity. Pilířem čtvrté republiky se stali takzvaní sociální radikálové. V době Třetí republiky tvořili sociální radikálové jednu z nejvýznamnějších složek politické scény, a proto není divu, že jejich počínání v rámci Čtvrté republiky bylo založeno na zlozvycích z předválečné doby. Dalším významným problémem byla vládní nestabilita. Během dvanácti let došlo k devatenácti změnám vlády. To znamená, že průměrná životnost jedné vlády byla přibližně stejná jako za Třetí republiky.⁷⁹ Navíc se po několika měsících ukázalo, že systém má velkou nevýhodu, která spočívala ve volebním systému, který umožňoval, aby se do Národního shromáždění v hojném počtu mohli dostat poslanci nepřátelští režimu Čtvrté republiky-komunisté a gaullisté. Většina proto dospěla k názoru, že by se měl změnit volební systém.⁸⁰

To samo by ale nestačilo na pád celého politického systému a ustavení nového režimu. Stejně jako v době nedávné to byla válka, která umožnila zásadní změnu celého systému. Režim nedokázal překonat alžírskou krizi a

⁷⁸ PERROTINO, Michel: *Francouzský politický systém*. Praha, Slon 2005, s. 51.

⁷⁹ Tamtéž, s. 60.

⁸⁰ Tamtéž, s. 62.

zákonem z 3. června 1958 udělil pravomoc de Gaullovi, aby navrhl novou ústavu. De Gaulle měl dva úkoly. Ukončit alžírské trápení a navrhnout lepší systém. Převzetí moci bylo sporné. Pokud pomineme časový odstup, je spornost celého procesu zřejmá. Je to obdoba převzetí moci v roce 1940, kdy byl zablokován politický systém a nalezen charismatický vůdce spasitel.⁸¹

Nová francouzská ústava byla dílem elit, které se na politickém systému do té doby vůbec nepodílely, což umožnilo, aby načrtly tak radikální projekt, který měl natrvalo změnit politický systém ve Francii.⁸² To se tvůrcům nové ústavy zdařilo, a tak bylo možné pozorovat zásah do všech oblastí politického života. Z hlediska této práce jsou klíčové hlavně změny stranického systému a také zavedení přímé volby prezidenta v roce 1962, ve kterých se mohli účinně prezentovat vůdci jednotlivých extrémně pravicových hnutí.⁸³

Vytvořil se stranický systém, který fungoval až do roku 1974, a který strany dělil na ty, které podporovaly vládu a na ty, které ji kritizovaly. Dále se strany přeskupovaly z jednotlivých táborů při pořádání referend a pak samozřejmě při parlamentních volbách.⁸⁴

Je samozřejmé, že zrod celého systému měl velkou řadu kritiků, kde strany z extrémně pravicového spektra nepatřily k těm nejhlasitějším, i když by si to bezesporu přály. Celý systém byl založen na obrovské osobní autoritě de Gaulla, který měl jednak velkou osobní autoritu, a který svým odmítáním stranictví do velké míry utvářel podobu celého politického systému.⁸⁵

To, co ukončilo dlouhou politickou dráhu generála de Gaulla, bylo referendum. Následující celospolečenské změny a celý rok 1968 byl ale odrazem krize mnohem hlubší, než by si samotní tvůrci Páté republiky kdy uměli představit. Extrémně pravicová hnutí se snažila mít vliv na všechny zmíněné klíčové události popisovaných téměř dvaceti let. Do jaké míry se jim to dařilo je otázka pro další podkapitolu.

⁸¹ Tamtéž, s. 69.

⁸² FRIEDRICH, Carl: *The New French Constitution in Political and Historical Perspective*. Harvard Law Review, 72, 1959, č. 5, s. 811.

⁸³ QUERMONNE, Jean-Louis – CHAGNOLLAUD, Dominique: *Le Gouvernement de la France sous la Ve République*. Paris, Dalloz 1991, s. 429.

⁸⁴ Tamtéž, s. 431.

⁸⁵ NOONAN, Lowell: *Some Political Aspects of the French Fifth Republic*. The Western Political Quarterly, 13, 1960, č. 2, s. 472.

3. 2 Formování nových hnutí a jejich politický vliv

Sledované období téměř dvaceti let bylo pro francouzskou extrémní pravici dobou největšího úpadku a zhroucení jejího vlivu a ideálů. Po osvobození Francie zůstalo jenom nemnoho věrných jejím ideálům, navíc byla naprosto zničena veškerá organizační struktura, bylo tedy třeba tato hnutí vybudovat úplně znovu.⁸⁶ Byly to nejrůznější bulletiny, kolem kterých se shromažďovali příznivci zaniklého Vichy, protože extrémně pravicové strany byly zakázány. Jedno z prvních periodik tohoto typu byly *Question Actuelles*, které se pak změnili v *Écrits de Paris*, kde působili Pierre Taittinger, Xavier Vallat, Benoist-Méchin, François Daudet a další. Vycházely s velkým nákladem, kterému se nemohlo rovnat žádné jiné periodikum podobného typu.⁸⁷ George Calzant, někdejší člen *Camelots du Roi* založil v roce 1947 týdeník *Aspect de la France* a na podzim 1955 mladý filozof Pierre Boutang zakládá vcelku úspěšný nový bojovný týdeník *La Nation française*. René Milliavin, novinář věrný maršálovi, založil v roce 1951 *Rivarol*, do kterého psali bez rozdílu stoupenci maršála, bývalí kolaboranti, zarytí antikomunisté a katoličtí integristé jako Alfred Fabre-Luce, Lucien Rebatet, François Brigneau, André Therive a další.⁸⁸ Pro bývalé fašisty byl založen bulletin *Le Drapeau noir*, který reprezentoval *Front noir* (viz dále). Další významné periodikum bylo *Paroles Françaises*, „týdeník národní obnovy“, který se poději spoji s *Réalisme* a který řídili pétainovci Flandin, Faure a Benoist-Méchin.⁸⁹

Kromě těchto vlivných periodik začaly postupně vznikat politické strany, které se pokoušeli uspět ve volbách. Konkrétním příkladem byla *Union des nationaux indépendants et républicains (UNIR)*, která ve volbách v červnu 1951 obdržela 280 tisíc hlasů a získala tři poslance.⁹⁰ Příkladem zakázané strany byla *PSF* plukovníka de La Rocque, jejíž příznivci vytvořili *Parti de la réconciliation française*, která ve volbách v roce 1951 také získala několik křesel, ale v roce 1959 se rozpadla.⁹¹

⁸⁶ BOURRICAUD, Francois: *The Right in France Since 1945*. *Comparative Politics*, 10, 1977, č. 1, s. 9.

⁸⁷ CHEBEL, A.: c. d., s. 277.

⁸⁸ RIOUX, Jean-Pierre: *Od podzemního tápání k aktivní činnosti (1945-1965)*. In: WINOCK, Michel: *Historie extrémní pravice ve Francii*. Praha, Academia 1998, s. 139.

⁸⁹ CHEBEL, A.: c. d., s. 278.

⁹⁰ Tamtéž, s. 279.

⁹¹ Tamtéž, s. 280.

Mnohem nebezpečnější ale byla hnutí jako Jeune nation, které založili Jacques a Pierre Sidoovi v březnu 1950. Soustředili se hlavně na pouliční akce, a to nejenom ve Francii, ale také v Alžírsku a nakonec byli zakázáni Pflimlinovou vládou.⁹²

Co se týká samotných volebních zisků, tak ty nebyly nijak oslnivé. V parlamentních volbách v roce 1951 zaznamenala tato hnutí a strany jistý úspěch, ovšem v dalších volbách v letech 1956 a 1962 získávaly pravidelně pouze kolem jednoho procenta hlasů.⁹³ Pokud bychom brali celkový vliv, tak v 50. a 60. letech je možné přičíst těmto hnutím maximálně kolem sedmi procent příznivců nebo sympatizantů, ovšem s tím, že tito málokdy chodili řádně k volbám, proto ty nízké výsledky.⁹⁴ Samostatnou kapitolou potom byly prezidentské volby, kde největšího úspěchu dosáhl v roce 1965 Tixier-Vignancour, který obdržel něco přes pět procent a který založil Rassemblement national, které ovšem později při parlamentních volbách zcela propadlo.⁹⁵

Hnutím, které rozhodně nelze opomenout, je Union de defense de commerçants et artisans (UDCA), které založil v listopadu 1953 Pierre Poujade, a které svým významem daleko převyšuje všechny strany a hnutí, které můžeme definovat jako čistě pravicové. UDCA neleze takto definovat, protože zpočátku to byla pouze revolta malých obchodníků proti daňovým kontrolorům, která se postupně vyvinula v hnutí nespokojených z celého politického spektra, kteří požadují reformu fiskální politiky vůči obchodníkům a rovnost všech pracujících v sociální oblasti.⁹⁶ Největším úspěchem tohoto hnutí bylo půl milionové shromáždění na Vel d'Hiv v roce 1955 a zisk jedenácti procent hlasů v následujícím roce ve volbách do Národního shromáždění.⁹⁷

Ovšem všech dva a půl milionu voličů UDCA rozhodně nemůžeme označit za příznivce extrémní pravice. Naopak, často se jednalo o bývalé voliče levice, kterým výrazně imponoval styl a ideály, které toto hnutí ztělesňovalo.⁹⁸

⁹² Tamtéž, s. 290.

⁹³ RIOUX, J. P.: c. d., s. 136.

⁹⁴ SEN, Subrata – ROSENTHAL, Howard: *Electoral Participation in the French Fifth Republic*. The American Political Science Review, 67, 1973, č. 1, s. 48.

⁹⁵ CHEBEL, A.: c. d.: s. 289.

⁹⁶ Tamtéž, s. 292.

⁹⁷ RIOUX, J. P.: c. d., s. 141.

⁹⁸ MOSSE, George: *The French Right and the Working Classes*. Journal of Contemporary History, 7, 1972, č. 3/4, s. 202.

Z tohoto přehledu je jasně vidět, že ač neúspěšná, dokázala se extrémní pravice opět zformovat v nejrůznější hnutí, ovšem jako tomu bylo před válkou, stejně rozdrobená a nejednotná. Vzhledem k malému politickému vlivu, jaký tato hnutí měla, s výjimkou UDCA, lze obecně říci, že politický význam a vliv se přímo neodrazil na podobě celé extrémně pravicové scény. Něco jiného je ideová stránka, které se věnuje další podkapitola.

3. 3 Ideové ukotvení nových hnutí a případné vzájemné rozpory

Během dlouhých dvaceti let se pochopitelně velmi změnilo nejen politické prostředí, ale vůbec celá společnost, a tak tento úhel pohledu na extrémní pravici musel projít určitými změnami. Situace přímo po válce se velmi lišila od situace na konci šedesátých let, ostatně stejně jako podoba a ideje extrémně pravicových sil.

Příkladem prvního sdružování příznivců po válce byla Union des intellectuels indépendants, založená Charlesem Janquierem, která chtěla amnestii pro politické vězně, a která byla spíše neo-vichistické hnutí než politická strana. Angažovali se v něm všichni příznivci extrémní pravice, kteří se tehdy nacházeli v Paříži, jako Massis, Costan, Carcopino, Le Pen, Bardèche, Poujade a mnozí další.⁹⁹ Hlavním významem tohoto debaťního kroužku bylo seskupení příznivců všech extrémně pravicových směrů, což se do velké míry povedlo, vlastně poprvé v dějinách extrémní pravice ve Francii, a to hlavně díky její slabosti a nepočetnosti.¹⁰⁰ Hlavní témata lidí, sdružených kolem tohoto kroužku, byla odmítnutí zločinů poválečných čistek, absolutní odpor ke Čtvrté republice a antikomunismus.¹⁰¹ Ovšem úcta k mrtvým a staré rány nestačí a tak se sny o národní obrodě nenaplnili, a tito lidé zůstali politicky nevýznamní.¹⁰²

Bylo to alžírské drama a dekolonizační proces v ostatních francouzských koloniích, které pomohli extrémní pravici chytit druhý dech a umožnili jí doufat, že zase bude hrát významnou roli. Na odporu vůči vyklizení Alžírka se shodovali všechny extrémně pravicové strany a hnutí, ke kterým se posléze přidalo i UDCA, jehož první sjezd v roce 1954 se konal v Alžíru, a pro nějž byla obnova francouzského Alžírka příležitostí k rozšíření svého vlivu.¹⁰³ Válka v Indočíně, problémy v Tunisku a Maroku a začátek alžírského konfliktu v roce 1954 byla hlavní témata pro extrémní pravici, kde nejdůležitější roli hráli mladí militantní příznivci, ať už se sdružovali v Jeune nation nebo v dalších hnutích.

⁹⁹ CHEBEL, A.: c. d., s. 279.

¹⁰⁰ WRIGHT, Gordon: *The Resurgence of the Right in France*. Yale French Studies, 1, 1955, č. 15, s. 8.

¹⁰¹ CHEBEL, A.: c. d., s. 277.

¹⁰² RIOUX, J. P.: c. d., s. 138.

¹⁰³ CHEBEL, A.: c. d., s. 293.

¹⁰⁴ Alžírsko jim nabízelo široké pole působnosti, ať už při zisku politických hlasů, anebo přímo při ozbrojených akcích, kterým se tito mladí zapálení aktivisté rozhodně nevyhýbali. Alžírská anabáze pochopitelně nebyla jediným tématem, kterým se snažili zaujmout. Příkladem může být Front noir bývalých fašistů, jejímž hlavním cílem byl boj proti mezinárodnímu kapitalismu řízenému Židy, internacionálnímu stalinismu a boj za očištění francouzské rasy. Tuto organizaci řídil René Binet, který měl vliv na Parti républicain d'union populaire (PRUP), která se posléze transformovala ve Forces françaises révolutionnaires.¹⁰⁵ Pochopitelně ne všechny strany a hnutí vedly takto radikální rétoriku, ovšem rozhodně se nedá říct, že by v těchto otázkách vznikl nějaký zásadní rozpor. Příkladem, že mezi extrémně pravicovými stranami a hnutími panovala obecná ideová blízkost, je UDCA, která ač původně nebyla extrémně pravicovou stranou; do svého programu posléze zařadila boj za udržení Alžírka za každou cenu, nenávisť k cizincům a Židům, dále antiparlamentarismus a odmítání „nefrancouzských trustů“.¹⁰⁶

Jak bylo možné číst výše, extrémní pravice představovala směr málo jednotný, co se týká samotných organizací, stejně jako tomu bylo v předchozích dobách, ať už pro ni politicky úspěšných, jako v určitém období okupace, tak v dobách méně úspěšných. Co bylo zásadní novinkou ve zkoumaném období téměř dvaceti let od konce války po přelom šedesátých a sedmdesátých let, bylo nalezení společných témat, ve kterých panovala obecná shoda. Tedy především v otázce Alžírka, dále boje proti komunismu a celkově systému Čtvrté republiky. Formy tohoto boje se značně lišily, od vystupování řádně zvolených poslanců v parlamentu až po násilné akce pouličních bojůvek, ale rétorika a cíle byly stejné.

¹⁰⁴ WEBER, Eugen: *La Fievre de la Raison: Nationalism and the French Right*. World Politics, 10, 1958, č. 4, s. 571.

¹⁰⁵ BITTNER, Egon: *Radicalism and the Organization of Radical Movements*. American Sociological Review, 28, 1963, č. 6, s. 930.

¹⁰⁶ RIOUX, J. P.: c. d., s. 142.

4. Vývoj od 70. let po současnost

4. 1 Vznik nových hnutí a stran a jejich politický vliv

Začátek 70. let byl pro extrémní pravici podobným obdobím temna jako konec 40. let. Nejen že chyběla témata, kterými by zaujala voliče, chyběla i jednotná organizační báze. Jedinou úlohu jakési základny plnilo hnutí Ordre nouveau, které bylo založené už v roce 1969. Na jeho činnost navázali Jean-Marie Le Pen a Francois Brigneau, kteří založili 5. Října 1972 Front national (FN). Nová strana spojovala různá hnutí jen částečně. Rojalisté, solidaristé a mnoho nacionalistů je úplně stranou, nebo do FN vstoupili jen nakrátko.¹⁰⁷

První odpadlíci odešli hned v roce 1972 a založili stranu Justice et liberté. Rozpory FN rozhodně neprosperly a ve volbách v březnu 1973 obdržela pouze 0,52 % hlasů. V následujících letech spory pokračovaly, a to hlavně mezi dvěma frakcemi, z nichž jednu řídil Le Pen a druhou Alain Robert. Spory se dostaly až k soudu, který rozhodl ve prospěch Le Pena, a tak jeho protivníkům nezbylo nic jiného než z FN odejít a založit si vlastní stranu. Tu pojmenovali Parti des forces nouvelles (PFN). Ta potom od roku 1974 do roku 1981 konkurovala FN.¹⁰⁸ Jejich soupeření se projevilo velmi negativně na volebních výsledcích, protože při nejrůznějších volebních kláních, která probíhala až do roku 1984, byly zisky FN mizivé, mnohokrát stěží jedno procento. Snad nejvíce uškodila rozštěpenost extrémní pravice Le Penovi v prezidentských volbách, protože PFN raději podporovala kandidáty klasické pravice, v roce 1974 budoucího prezidenta Valéry Giscard d'Estaing.¹⁰⁹

Začátkem 80. let se zdá, že bratrovražedný boj mezi FN a PFN bude pokračovat, hlavně po katastrofální porážce obou hnutí v legislativních volbách v červnu 1981. Při prezidentských volbách téhož roku není ani jedna strana schopna nominovat svého kandidáta. Tato situace vyústila v rozpad PFN, a tak jedinou pokračovatelkou byla již jen FN. Nicméně od roku 1983 je patrné posilování, nejprve v místních volbách, kde místy docházelo i ke strategickému

¹⁰⁷ PERRINEAU, Pascal: *Národní fronta 1972-1994*. In: WINOCK, Michel: *Historie extrémní pravice ve Francii*. Praha, Academia 1998, s. 154.

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 155.

¹⁰⁹ BRÉCHON, Pierre – MITRA, Subrata Kumar: *The National Front in France: The Emergence of an Extreme Right Protest Movement*. *Comparative Politics*, 25, 1992, č. 1, s. 65.

spojenectví s RPR-UDF, což FN otevřelo široký politický prostor.¹¹⁰ Navíc velmi důležitý byl fakt, že Le Pen pochopil důležitost témat, která jsou blízké umírněné pravici, a zahrnul je do volebního programu s cílem oslovit větší spektrum voličů.¹¹¹

Fenomenální úspěch se dostavil velmi záhy, a to ve volbách do Evropského parlamentu, kde Opoziční fronta pro vlasteneckou Evropu, čele s Le Penem získala 11,2 % hlasů. Podobně významným byl i rok 1986, kdy po změně volebního systému získala FN v legislativních volbách 10 % hlasů a 35 poslaneckých mandátů. Nutno dodat, že v té době za FN kandidovalo i mnoho známých osobností, které dříve rozhodně nepatřili k extrémní pravici.¹¹² Po těchto dvojích volbách již nebylo možné ignorovat existenci extrémní pravice, stala se pevnou součástí francouzského politického spektra.¹¹³

Velký úspěch zaznamenal Le Pen také v prezidentských volbách v roce 1988, kdy pro něj hlasovalo přes 4 miliony Francouzů, ovšem v tom samém roce byly další legislativní volby, kdy po opětné změně volebního systému FN získal pouze jeden mandát v Národním shromáždění.

Léta 90. byla pro FN a extrémní pravici obecně obdobím určitého oslabení a ztráty iniciativy, což se projevilo nejprve ve volbách do Evropského parlamentu v roce 1994 a pak při prezidentské volbě o rok později. Ta byla hlavně ve znamení nástupu perspektivního a oblíbeného Jacquese Chiraca, který dokázal přitáhnout spoustu voličů FN důrazem na její tradiční témata jako je imigrace a kriminalita a stal se prezidentem, aniž by potřeboval podporu této strany.¹¹⁴

To ale ještě nikdo netušil, že naprostá neatraktivnost a ideové vyprázdnění socialistické strany povede k fenomenálnímu úspěchu v prezidentských volbách v roce 2002, kdy Jean-Marie Le Pen dokázal předstihnout Lionela Jospina právě s PSF a dostal se do druhého kola

¹¹⁰ Tamtéž, s. 66.

¹¹¹ CHEBEL, A.: c. d.: s. 319.

¹¹² PERRINEAU, P.: c. d., s. 165.

¹¹³ RÉMOND, René: *Les droites aujourd'hui*. Paris, Points 2005, s. 249.

¹¹⁴ LEWIS-BECK, Michael – CHLARSON, Kevin: *Party, Ideology, Institutions and the 1995 French Presidential Elections*. British Journal of Political Science, 32, 2002, č. 3, s. 495.

prezidentských voleb, kde byl sice přesvědčivě poražen Chiracem, nicméně to byly hlavně vzdorohlasy proti Le Penovi, které mu zajistily vítězství.¹¹⁵

Touto volbou se dostáváme do období jednak nového tisíciletí a jednak do doby, kdy došlo v obou největších politických stranách, tedy v UMP a PSF k určité generační výměně a výběru nových lídrů, kteří se stali pro voliče mnohem atraktivnější než stárnoucí veterán alžírské války Le Pen. To se plně projevilo při posledních prezidentských volbách, kdy byla FN zcela vymazána z hlavních politických debat a její témata se stala jednou z hlavních zbraní ve volební kampani Nicolase Sarkozyho, který dokázal přesvědčit spoustu voličů FN že dokáže jejich problémy řešit daleko efektivněji než FN.

Tato podkapitola ukázala, že se vývoj extrémní pravice od 70. let ubíral jednotnějším směrem, než by málokdo z jejích členů na jejích počátku tušil. Vznikla strana, která postupem času dokázala setřást své protivníky a stala se v podstatě jedinou extrémně pravicovou silou, která měla a má reálnou šanci uspět ve volebním klání, a to již několik desetiletí, což je u stran z tohoto ideového spektra ve Francii dost neobvyklé. V dobách jejího vzniku to byla síla naprosto marginální, nedokázala spojit tradičně rozštěpenou extrémně pravicovou scénu, ale postupem času jak sílila, se její pozice na pravici posilovala do té míry, že dokázala to, co žádná její předchůdkyně. Dostat se do druhého kola prezidentských voleb, tedy to co se například PCF, jejímu nejvzdálenějšímu ideovému, pólu nikdy nepovedlo.¹¹⁶ V tomto případě se tedy potvrzuje hypotéza, že reálný politický vliv a úspěchy měly vliv na větší jednotu extrémní pravice.

Toto se týká reálné politiky a politických soubojů, důležité je také ideové ukotvení, které má velkou důležitost pro správné posouzení jednoty celého extrémně pravicového směru.

¹¹⁵ BETZ, Hans-George: *The New Politics of Resentiment: Radical Right-Wing Populist Parties in Western Europe*. *Comparative Politics*, 25, 1993, č. 4, s. 419.

¹¹⁶ RÉMOND, René: *Les droites aujourd'hui*, s. 250.

4. 2 Hlavní témata a ideové zaměření

Největším problémem extrémně pravicových hnutí a vůbec celého tohoto směru byla jako již tradičně neurovnanost a nesourodost v ideových otázkách, doktrinářská sterilita a praktická nefunkčnost jejích teorií. Hlavně z toho důvodu vzniklo v roce 1969 Groupement de Recherche et d'Études pour la Civilisation Européenne (GRECE), které se mělo stát hlavní ideovou bází a základnou pro extrémní pravici.¹¹⁷ Tento institut je zajímavý jednak tím, že přežil až do dnešní doby, a také svým ideovým zaměřením. Ve svém manifestu z roku 2000 dává najevo jasný odpor k liberalismu a marxismu. Důležitý je jeho postoj k rasismu, který odmítá a jasně říká, že neexistují nerovnosti mezi rasami. Což je samo o sobě u instituce organizace tohoto typu docela překvapující. Co však nepřekvapí je odpor vůči imigraci, kde požaduje přísně restriktivní politiku. Pro dnešní politiku je klíčový jeho postoj k evropské integraci, kde se zasazuje o federalizovanou Evropu, ve které se na správě a moci podílejí všechny mocenské úrovně podle principu subsidiarity. Manifest GRECE je také zastáncem společné evropské měny.¹¹⁸

Co se týká FN, tak ta si od počátku kladla poněkud jiné cíle, protože hlavní byl politický úspěch a ne doktrinární jednota. Příkladem toho je přijetí neonacistů kolem Marka Fredrikssena a jeho skupiny FANE, ale také integristy Bernarda Antonyho.¹¹⁹ To vše nijak nezměnilo fakt, že po celou dobu její existence byli pro FN klíčovými tématy imigrace a kriminalita, se kterými slavila značné úspěchy. Jako dar z nebe zapůsobila první aféra se šátky, která vznikla na podzim 1989 na gymnáziu v Creil, a která se postupně stala celonárodním tématem, kterého dokázala FN velice dobře využít.¹²⁰ I dnes zůstává imigrace hlavním tématem, které je základní ideovou osou FN. Samozřejmostí jsou návrhy na úplné zastavení imigrace do Francie, masové deportace nelegálních

¹¹⁷ CHEBEL, A.: c. d., s. 319.

¹¹⁸ *Manifest: la Nouvelle Droite de l'an 2000.*
http://www.grece-fr.net/textes/_txtWeb.php?idArt=7

¹¹⁹ PERRINEAU, P.: c. d., s. 155.

¹²⁰ JACKMAN, Robert – VOLPERT, Karin: *Conditions Favouing Partie sof the Extreme Right in Western Europe.* British Journal of Political Science, 26, 1996, č. 4, s. 515.

imigrantů a také vyčíslení celkových nákladů.¹²¹ V této oblasti lze nalézt určitou shodu mezi GRECE a FN.

V čem ale nepanuje shoda určitě, jsou ekonomická témata, protože sám Le Pen se mnohokrát vyjádřil pro liberalismus v ekonomice, což je u extrémně pravicového hnutí dost ojedinělé, a je to oproti předchozím názorům na toto téma významný posun. Je ale třeba dodat, že toto téma nikdy nepatřilo k těm, které by přitahovaly voliče k FN.¹²²

Jedním z hlavních témat pro extrémně pravicové strany a hnutí nejenom ve Francii zůstává evropská integrace. Zatímco se GRECE vyslovuje pro federalizaci Evropy, pro FN je EU „chapadlovitou hydrou“ a vedle imigrantů hlavním nepřítelem.¹²³ Ve stejném duchu se vyjadřuje i znovuobnovená Action française, která velmi uvítala neschválení Lisabonské smlouvy v Irsku.¹²⁴

Nicméně je znát určitá dlouho trvající animozita mezi GRECE a FN, která se projevila kritikou FN a její kampaně během posledních prezidentských voleb, kdy FN byla označena za neschopnou a její kampaň pod vedení Marine Le Pen za naprosto špatnou a nic neříkající.¹²⁵

Jak je možné vyčíst z předchozích odstavců, existovaly a stále existují výrazné ideové rozpory v rámci hnutí extrémní pravice, nicméně nemají už takový vliv na její jednotu, protože je stále více patrné, že se FN stala hlavním hráčem v politickém prostoru extrémní pravice, a je to právě ona, která určuje její hlavní ideové zaměření. Intelektuální spolky typu GRECE rozhodně nemají sílu tento ideový monopol narušit, a tak je možné říci, že i po ideové stránce došlo k významnému posílení jednoty v rámci celého směru reprezentovaného v dějinách francouzské extrémní pravice velmi neobvykle jednou hlavní stranou.

¹²¹ Front national-documents
http://www.frontnational.com/doc_programme.php (20. 3. 2009)

¹²² CERNY, Peter: *Cleavage, Aggregation, and Change in French Politics*. British Journal of Political Science, 2, 1972, č. 4, s. 451.

¹²³ FN-Europe
http://www.frontnational.com/doc_programme.php (20. 3. 2009)

¹²⁴ CHAUVAIN, Jean-Philippe: *Nous Sommer tous des Irlandais*. Action française, č. 2750, r. 62 2008.
http://www.actionfrancaise.net/documents/numeros/af_2750.pdf(20. 3. 2009)

¹²⁵ BÉNOIST, Alain de: *L'éléction présidentielle de 2007*.
http://www.grece-fr.net/textes/_txtWeb.php?idArt=804 (20. 3. 2009)

Závěr

Extrémní pravice je dlouhodobou součástí francouzské politické scény. Právě vývoji tohoto fenoménu ve dvacáté století se věnuje tato práce, která analyzuje vztah mezi mocí a vlivem, které ta která extrémně pravicová hnutí či strany měly a jejich jednotou či roztržitostí. Nelze ovšem hodnotit celé dvacáté století jako jeden celek, a tak se práce dělí na čtyři hlavní části, které analyzují jednotlivá období, které se dělí podle hlavních politických událostí své doby.

V první kapitole je hodnoceno období od počátku století až po rok 1940. Jedná se o velmi dlouhou etapu, ve které se ovšem projevují stejné typy extrémně pravicových organizací, takzvané ligy, které jsou trvalým fenoménem celého tohoto období. Je patrná velká roztržitost, protože jich existuje velké množství, navíc je důležitý fakt, že málokterá z lig vytrvala déle než několik měsíců popřípadě let, a stejně jak rychle vznikla tak posléze zanikla. V ideologické oblasti jsou patrné velké rozpory mezi jednotlivými ligami a jediné, co je pojí, je nenávisť k parlamentnímu režimu Třetí republiky. Jejich politický vliv je navíc sporný, protože se neúčastnily volebního klání, ale soustředily se převážně na násilné akce a agitaci. Přesto je možné říct, že určitý vliv měly, protože se jim podařilo vážně ohrozit existenci režimu, i když výrazných politických ústupků nikdy nedosáhly. Je tedy možné říci, že i přes sporný vliv je velmi patrné velké rozštěpení, ať už ideové nebo organizační, a politický vliv či bezvýznamnost na tento fakt neměl příliš velký účinek.

Zcela jiná situace nastala po okupaci části Francie v roce 1940 a vzniku vichistického režimu v jižní, neokupované části země. Období následujících čtyř let bylo dobou, kdy veškerou moc, alespoň v jižní části země, kontrolovali představitelé prosazující hlavní záměry extrémní pravice. Je to jediné období v dějinách Francie, kdy měla extrémní pravice takovou moc, a proto si zaslouží velkou pozornost vzhledem k prověřované hypotéze. I přes velké možnosti realizace jednotlivých plánů na přetvoření společnosti nebyla vláda ve Vichy nikdy jednotná. Po celou dobu to byly převážně mocenské boje a boje o podobu systému, které dávají tušit velkou vnitřní nejednotnost. Hlavním důkazem tohoto faktu je naprostý neúspěch při snaze vytvořit jednu velkou stranu, která by byla hlavní organizační bází celého režimu.

Období dvaceti let po skončení války bylo asi nejtemnější dobou v dějinách francouzské extrémní pravice. Nejenže neměla žádný vliv, ale neexistovala ani žádná organizační struktura. Právě toto období bylo dobou největší jednoty, a to jak ideové tak politické, protože malý počet příznivců mezi sebou nevedl žádné spory a ve svých cílech a požadavcích byli více méně jednotní. Potom opět začaly vznikat nejrůznější politické strany extrémně pravicového typu, a tak se již o jednotnosti nedá mluvit, ale i přes trvající bezvýznamnost se extrémní pravice opět štěpí do mnoha malých stran a hnutí. Výjimku představují poujadisté a jejich UDCA, kterou ovšem nelze brát za klasickou extrémně pravicovou stranu, i když postupem času se jí programově velmi přibližuje.

Za novou etapu je možné označit přelom 60. a 70. let, kdy vznikl jednak GRECE, institut, který měl utřídit a rozvíjet ideje extrémní pravice a pak Front national, která ovšem zpočátku musela bojovat proti odpadlické PFN. Byla to právě FN která z tohoto zápasu vyšla úspěšně, a postupně se jí podařilo vytvořit pevnou organizační bázi a sjednotit množství příznivců extrémní pravice. Poté přišly i volební úspěchy a tak se tato strana stala trvalou součástí politické scény a je možné hovořit o určitém politickém vlivu. Dá se říci, že v poslední dekádě dvacátého století a začátkem nového tisíciletí je extrémně pravicová scéna politicky a organizačně výrazně jednotnější než tomu bylo dřív, a to právě zásluhou FN, i když pořád jsou patrné určité ideové spory. Zde se tedy podařil prokázat určitý vliv mocenského významu extrémně pravicové strany na sjednocující proces v rámci celého směru. Ovšem v porovnání s ostatními třemi obdobími jsou vidět etapy, kdy je tento vztah zcela opačný, tedy během okupace, kde i přes obrovskou moc nedokázala být extrémní pravice jednotná, a naopak poválečná doba, kdy uvržená do téměř absolutní bezvýznamnosti byla jednotnější než kdy dřív. Není tedy možné stanovit a definovat přímý kauzální vztah mezi mocí a jednotou, existují tedy další důležité příčiny, které jednotu a nejednotnost tohoto směru výrazně ovlivňují, a to by mohlo být předmětem dalšího výzkumu, protože extrémně pravicová scéna ve Francii zasluhuje pozornost stejně jako další významné fenomény ovlivňující politiku této evropské mocnosti.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Ondřej Moudrý
Katedra:	Katedra politologie a evropských studií
Vedoucí práce:	Doc. Mgr. Jiří Lach M.A., PhD.
Rok obhajoby:	2009

Název práce:	Vývoj francouzské extrémní pravice od počátku 20. Století po současnost
Název v angličtině:	The Development of French Radical Right from the Begening of the 20th Century up to Now
Anotace práce:	Tato práce sleduje vývoj extrémně pravicových stran a hnutí ve Francii ve 20. století, a to ve čtyřech hlavních obdobích. Hodnotí vztah mezi politickým vlivem těchto stran a hnutí a jejich jednotou či roztrfštěností, a to jak politickou, tak ideovou.
Klíčová slova:	extrémní pravice, Třetí republika, Vichy, fašismus, imigrace, volby, kriminalita
Anotace v angličtině:	This work regards the development of extrem right parties and movements in France in 20th. century in four main periods. Assess a relation between political dependence of this parties and movements and their unity or fractionalisme, ideological and political.
Klíčová slova v angličtině:	Extreme Right, Third Republic, Vichy, Fascisme, Imigration,
Přílohy vázané v práci:	Seznam francouzských názvů hnutí a stran s překladem
Rozsah práce:	48 s.
Jazyk práce:	čeština

Prameny a literatura

Prameny

Manifest: la Nouvelle Droite de l'an 2000

http://www.grece-fr.net/textes/_txtWeb.php?idArt=71

Front national-documents

http://www.frontnational.com/doc_programme.php

CHAUVAIN, Jean-Philippe: *Nous sommes tous des Irlandais*. Action française. 62, 2008, č. 2750.

http://www.actionfrancaise.net/documents/numeros/af_2750.pdf

BÉNOIST, Alain de: *L'élection présidentielle de 2007*.

http://www.grece-fr.net/textes/_txtWeb.php?idArt=804 (20. 3. 2009)

Literatura

RÉMOND, René: *La vie politique en France 1879-1939*. Paris, Fayard 2005, 434 s.

NOLTEE, Ernest: *Fašismus ve své epoše*. Praha, Argo 1999, 695 s.

SIRINELI, Jean-François: *Histoire de des droites en France*. Paris, Gallimard 2006, 794 s.

FERRO, Marc: *Dějiny Francie*. Praha, NLN 2006, 692 s.

THOMSON, David: *Democracy in France since 1870*. London, Oxford University Press 1969, 344 s.

CHEBEL, Arian Appollonia de: *L'Extreme droite en France, de Maurras à Le Pen*. Bruxelles, SPR 1988, 446 s.

GIRARDET, Raoul: *Le Nationalisme français: anthoogie 1871-1914*. Paris, Points 1990, 275 s.

JACKSON, Julian: *Francie v temných letech 1940-1944*. Praha, BB art 2006, 735 s.

JACKSON, Julian: *Pád Francie. Nacistická invaze 1940*. Praha, BB art 2006, 341 s.

DUBY, George: *Dějiny Francie*. Praha, Nakladatelství Karolinum 2003, 953 s.

STERNHELL, Zeev: *Ni droite, ni gauche. L'Idéologie fasciste en France*. Brusel, Historiques 1987, 470 s.

ROUSSO, Henry: *Les années noires. Vivre sous l'occupation*. Paris, Gallimard 1992, 192 s.

CURTIS, Michael: *Verdikt nad Vichy*. Praha, BB art 2004, 452 s.

QUERMONNE, Jean-Louis – CHAGNOLLAUD, Dominique: *Le Gouvernement de la France sous la V. république*. Paris, Dalloz 1991, 719 s.

PEROTTINO, Michel: *Francouzský politiký systém*. Praha, Slon 2005, 335 s.

RÉMOND, René: *Les droites aujourd'hui*. Paris, Points 2005, 271 s.

WINOCK, Michel (ed.): *Historie extrémní pravice ve Francii*. Praha, Academia 1998, 206 s.

DOBRY, Michael: *France: An Ambiguous Survival*. In: BERG-SCHLOSSER, Dirk – MITCHELL, Jeremy (eds.): *Conditions of Democracy in Europe, 1919-1939. Systematic Case Studies*. London 2000, 504 s.

Internet

MOSSE, George: *The French Right and the Working classes: Les Jaunes*.
Journal of Contemporary History. 7, 1972, č. 3/4, s. 185-208.

<http://www.jstor.org>

WISTE, Richard – WILSON, Frank: *Party Cohesion in the French National Assembly: 1958-1973*. Legislative Studies Quarterly. 1, 1976, č. 4, s. 467-490.

<http://www.jstor.org>

FRIEDRICH, Carl: *The New French Constitution in Political and Historical Perspective*. Harvard Law Review. 72, 1959, č. 5, s. 801-837.

<http://www.jstor.org>

SEN, Subrata – ROSENTHAL, Howard: *Electoral Participation in the French Fifth Republic*. The American Political Science Review. 67, 1973, č. 1, s. 29-54.

<http://www.jstor.org>

BITTNER, Egon: *Radicalism and the Organization of Radical Movements*.
American Sociological Review. 28, 1963, č. 6, s. 928-940.

<http://www.jstor.org>

WRIGHT, Gordon: *The Resurgence of the Right in France*. Yale French Studies. 1, 1955, č. 15., s. 3-11.

<http://www.jstor.org>

BOURRICAUD, Francois: *The Right in France Since 1945*. Comparative Politics. 10, 1977, č. 1., s. 5-34.

<http://www.jstor.org>

NOONAN, Lowell: *Some Political Aspects of the French Fifth Republic*. *The Western Political Quarterly*. 13, 1960, č. 2., s. 464-478.

<http://www.jstor.org>

WEBER, Eugen: *La Fievre de la Raison: Nationalism and the French Right*. *World Politics*. 10, 1958, č. 4., s. 560-578.

<http://www.jstor.org>

CERNY, Peter: *Cleavage, Aggregation and Chhange in French Politics*. *British Journal of Political Science*. 2, 1972, č. 4., s. 443-456.

<http://www.jstor.org>

BETZ, Hans-George: *The New Politics of Resentment: Radical Right-Wing Populist Parties in Western Europe*. *Comparative Politics*. 25, 1993, č. 4., s. 413-427.

<http://www.jstor.org>

LEWIS-BECK, Michael – CHLARSON, Kevin: *Party, Ideology, Institutions and the 1995 French Presidential Election*. *British Journal of Poitical Science*. 32, 2002, č. 3., s. 481-512.

<http://www.jstor.org>

JACKMAN, Robert – VOLPERT, Karin: *Conditions Favouing Parties of the Extreme Right in Western Europe*. *British Journal of Political Science*. 26, 1996, č. 4., s. 501-521.

<http://www.jstor.org>

BRÉCHON, Pierre – MITRA, Subrata Kumar: *The National Front in France: The Emergence of an Extreme Right Protest Movement*. *Comparative Politics*. 25, 1992, č. 1., s. 63-82.

<http://www.jstor.org>

WINNACKER, R. A.: *The Third French Republic: 1870-1914*. The Journal of Modern History, 10, 1938, č. 3, s. 372-409.

<http://www.jstor.org>

RUTKOFF, Peter: *The Ligue de Patriotes: The Nature of the Radical Right and the Dreyfus Affair*. French Historical Studies, 8, 1974, č. 4, s. 585-603.

<http://www.jstor.org>

MULLER, Klaus-Jurgen: *French Fascisme and Modernization*. Journal of Contemporary History, 11, 1976, č. 4, s. 75-107.

<http://www.jstor.org>

TAYLOR, Edmond: *Democracy Demoralized: The French Collapse*. The Public Opinion Quarterly, 4, 1940, č. 4, s. 630-650.

<http://www.jstor.org>

STERNHELL, Zeev: *Paul Déroulede and the Origins of Modern French Nationalisme*. Journal of Contemporary History, 6, 1971, č. 4, s. 46-70.

Příloha

Seznam francouzských názvů hnutí a stran s překladem

Action française-*francouzská akce*

Front national-*Národní fronta*

Ligue de la patrie française-*Liga francouzské vlasti*

Institut d'Action française-*Institut francouzské akce*

Ligue de l'Action française-*Liga francouzské akce*

Jeunesses patriotes-*Mladí vlastenci*

Croix-de-Feu-*Ohňové kříže*

Ligue des Patriotes-*Liga vlastenců*

Ligue antisémite-*Antisemitská liga*

Ligue de Droites de l'homme-*Liga lidských práv*

Ligue de volontaires nationaux-*Liga národních dobrovolníků*

Mouvement social français-*Franouzské sociální hnutí*

Parti républicain national et social-*Republikánská národně-sociální strana*

Parti populaire français-*Francouzská lidová strana*

Rassemblement national populaire-*Národní lidové hnutí*

Ordre nouveau-*Nový řád*

Legion des combattants-*Legie spolubojovníků*

Camelots du roi-*Královi kameloti*

Front noir-*Černá fronta*

Union des nationaux indépendents et républicains-*Unie nezávislých národních republikánů*

Parti de la réconciliation française-*Strana francouzského usmíření*

Jeune nation-*Mladý národ*

Rassemblement national-*Národní hnutí*

Union de defense de commercants et artisans-*Unie na obranu obchodníků a živnostníků*

Union des intellectuels indépendents-*Unie nezávislých intelektuálů*

Parti républicain d'union populaire-*Republikánská strana lidové jednoty*

Forces françaises révolutionnaires-*Francouzské revoluční síly*

Parti des forces nouvelles-*Strana nových sil*

PSF-*Francouzská socialistická strana*

PCF-*Francouzská komunistická strana*

GRECE-*Uskupení pro výzkum a studia evropské civilizace*

FANE-*Federace národní a evropské akce*

Abstrakt

Tato práce zkoumá vývoj francouzské extrémní pravice ve 20. století. V jednotlivých kapitolách a podkapitolách hodnotí čtyři hlavní období. Tato období jsou počátek dvacátého století až po rok 1940, léta vichistického státu a německé okupace, období od konce války až po přelom 60. a 70. let a konečně počátek 70. let až do současnosti. Ve všech obdobích je zkoumán vztah mezi politickým vlivem extrémní pravice a její roztržitostí či jednotou, ovšem ani v jednom období se tento přímý vztah neprokázal.

This work explores the development of french radical right in 20th century. It assess four main periods in particural chapters. This periods include the beginning of 20th century till the year 1940, Vichy state years and the years of german occupation, period from the end of war till the end of sixties and the beginning of seventies untill now. The relation between a political dependence of extrem right and her fractionalisme or unity was perused in all of this periods but direct relation was not proved not once in this periods.